

**УКРАЇНСЬКЕ ІНСТРУМЕНТАЛЬНЕ АНСАМБЛЕВЕ МУЗИКУВАННЯ ЗА УЧАСТІ ГІТАРИ КІНЦЯ
XX – ПОЧАТКУ XXI СТ.**

Богдан Бурлаченко – аспірант Навчально-наукового інституту мистецтв,
Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника, Івано-Франківськ
<http://orcid.org/0000-0003-2194-584X>
<https://doi.org/10.35619/ucpmk.vi49.874>
bohdan.burlachenko.20@pnu.edu.ua
coniuraris@gmail.com

Ольга Фабрика-Процька – доктор мистецтвознавства, професор, професор кафедри музичної україністики
та народно-інструментального мистецтва Навчально-наукового інституту мистецтв, Прикарпатський
національний університет ім. В. Стефаника, Івано-Франківськ, Україна
професор кафедри музики Інституту музичного і художнього мистецтва філософського факультету,
Пряшівський університет у Пряшеві (Словаччина)
[http:// ORCID iD 0000-0001-5188-1491;](http://ORCID.iD.0000-0001-5188-1491)
olga.fabryka-protska@pnu.edu.ua
olga.fabrykaprotska@unipo.sk

Розглянуто українське інструментальне ансамблеве музикування за участі гітари кінця XX – початку XXI століття. Представлено класифікації інструментальних ансамблів за різними ознаками. Охарактеризовано особливості різних ансамблів за участі гітари та інших музичних інструментів, поєднання яких найчастіше трапляються. Здійснено огляд творчого доробку талановитих українських композиторів, які писали твори для інструментальних ансамблів за участі гітари. Наведено приклади ансамблів за участі гітари та охарактеризувати їхню виконавську діяльність. Підкреслено значущість ансамблів за участі гітари для розвитку гітарного мистецтва та культурної спадщини України.

Ключові слова: гітара, інструментальне виконавство, гітарне мистецтво, ансамблеве музикування, репертуар, композитори.

Актуальність дослідження. Інструментальна музика посідає одне з найважливіших місць у музичній сфері культурного життя України. Гітара, як найпоширеніший музичний інструмент, характеризується поліфункційністю та повною соціалізацією у суспільстві, що підтверджується використанням інструмента як у народній музичній творчості, так і академічному музично-інструментальному мистецтві. Гітара може використовуватись у різних варіаціях виконавства (у сольному, оркестровому та ансамблевому звучанні), виконуючи при цьому культурно-освітню, освітньо-виховну та культурно-розважальну функції.

Серед численної кількості колективів, що присутні в українському культурному середовищі, яскраво представлені інструментальні ансамблі, проте сфера інструментального ансамблевого музикування України за участі гітари є недостатньо вивченою. Актуальність даної тематики беззаперечна, оскільки суспільна та наукова цікавість до гітарного мистецтва зростає з кожним днем й тому виникає потреба в актуалізації наукових даних та дослідженні ансамблевих форм виконавства за участі гітари, які безумовно популяризують та впливають на розвиток гітарного мистецтва України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Детальні дослідження на тематику українських інструментальних ансамблів за участі гітари здійснили С. Гриненко, В. Сидоренко, М. Трянов, М. Тущенко, Б. Кисляк та ін. У своїй роботі «Гітарне мистецтво Миколаївщини в культурному просторі України кінця XX – початку XXI століття» С. Гриненко розкрила особливості гітарного мистецтва Миколаївщини, визначила специфіку новітнього для України типу колективного музикування – гітарного ансамблю та оркестру, проаналізувала композиторський доробок Півдня України для гітари та висвітила виконавську ансамблеву гітарну діяльність Миколаївщини.

Питання українського аматорського та професійного гітарного виконавства у своїй роботі «Гітарна традиція Львова як складова академічного народно-інструментального мистецтва України» дослідила В. Сидоренко, якою охарактеризована періодизація українського гітарного музикування, а також здобутки регіональних гітарних шкіл. М. Трянов у статті «Гітарне тріо. Становлення та еволюція» висвітлив тематику становлення та розвитку гітарного тріо, описано особливості колективу, охарактеризовано діяльність гітарних тріо світу та України.

Питання історії виникнення та становлення гітари як професійного академічного інструмента та історії зародження та розвитку гітарного музикування в Україні розкрив М. Тущенко у роботі «Вітчизняна гітарна школа: історична спадковість виконавських традицій та перспективи розвитку».

У праці «Поняттєве коло камерного інструментального ансамблю в музикознавстві» Б. Кисляк виявив сутність поняття «камерний інструментальний ансамбль», а також інші поняття, що

вживаються у постановці до камерного інструментального ансамблю, крім того, подає узагальнену систематизацію ансамблів за різними ознаками. Отже, не зважаючи на наявність інформації про гітарне ансамблеве виконавство, варто зазначити, що вона спорадична, що і спонукало нас комплексно розглянути запропоновану тематику.

Мета статті полягає у комплексному висвітленні особливостей інструментального ансамблевого музикування України за участі гітари кінця XX – початку XXI ст.

Виклад основного матеріалу. Творче музикування XX-XXI ст. на шляху розвитку академічної професійної культури та поширення національних самобутніх традицій сприяло виникненню новітніх засобів музичного самовираження. За таких умов з'явилися нетипові інструментальні ансамблі, нові музичні звучання, прийоми звуковидобування, звукові сполучення.

У своєму дослідженні «Поняттєве коло камерного інструментального ансамблю в музикознавстві Б. Кисляк подає її наступним чином:

- кількість учасників (дует, тріо, квартет, квінтет, секстет, септет, октет, нонет, децимет;
- тембральна спорідненість (темброво-однорідні – струнний квартет), темброво-неоднорідні (фортепіанні тріо, квартет, квінтет) або монотемброві (дует фортепіано, дует, тріо, квартет баянів, дует скрипок тощо);
- жанрова стабільність, як стала форма з визначеним якісним складом (струнний квартет, фортепіанний дует, тріо, квартет, квінтет, духовий квінтет, ансамбль баянів тощо), що підтримується балансом партій, характером їх взаємодії, оригінальним (написаним спеціально для такого складу) репертуаром. Паралельно від початку формування камерно-ансамблевих жанрів існують ансамблі з вільним вибором і практично необмеженою варіантністю інструментарію через притягнення нових (у тому числі модифікованих, як у свій час баян) музичних інструментів, зокрема у пошуку нових форм існування стабільних ансамблевих складів;
- тип внутрішньої діалогічності (паритетність або соло + акомпанемент);
- сфери побутування, склад і виконавська манера (професійно-академічні, фольклорно-аматорські, самодіяльні-напівпрофесійні)» [11].

Серед інструментальних ансамблів за участі гітари є велика кількість дуетів із різними музичними інструментами, тріо, квартетів та ін. Усі вони особливі та мають власну специфіку звучання. На сьогодні в культурно-мистецькому просторі України є значна кількість колективів за участі гітари, варті уваги.

Ансамблева спільнота гітари та флейти – зразковий приклад поєднання духового та струнного музичних інструментів, що дозволяє виконувати музичні твори різні за стилями та жанрами композиторів усіх епох. Зазвичай, у такому дуеті флейта виконує провідну мелодію, а гітара – акордовий, ритмічний акомпанемент. Чимало композиторів написали твори для такого виду ансамблю. Зокрема, оригінальний твір для дуету гітари та флейти «Дівчина з синіми трояндами» створив українсько-угорський композитор, гітарист Ф. Бернат. Яскравим взірцем поєднання гітари та флейти є дует «Duetto Concertante» заслужених артистів України та солістів Національної філармонії України – А. Остапенка (гітара) та Юрія Шутка (флейта). В їх репертуарі переважають твори епохи класицизму таких композиторів як Г. Ф. Гендель, Й. С. Бах, Л. Р. Леньяні, Ф. Карулі та М. Джуліані.

До прикладу, програма дуету «Італійська фантазія» включає твори Мауро Джуліані, Джуліо Регонді, «Пан» і «Марсіс» з «Міфологічної сюїти» Луїджі Леньяні, а також Фантазію на теми опери Белліні «Пірат» соль-мажор Фердінандо Карулі [2].

А. Остапенко – видатний гітарист, який також виступає сольо та співпрацює з камерними та симфонічними оркестрами України. Репертуар гітариста охоплює твори різних стилів та епох, зокрема твори таких композиторів як Бах, Паганіні, Скарлатті, Родріго, Джуліані, Леньяні та ін. Ю. Шутко – відомий флейтист, що концертує як соліст із різними оркестрами України, а також із багатьма талановитими диригентами, серед яких Саулюс Сондецькіс (Литва), Сімон Камартін (Швейцарія), Хайнц Прамер (Австрія), Станіслав Вінярчик (Польща). У його виконанні звучать твори композиторів різних епох, різних стилів та жанрів.

Яскраво та неповторно звучить флейта і гітара дуету «Flautando», що виник за ініціативи Т. Малика у 2010 р у результаті реорганізації тріо. Учасники дуету – солісти-інструменталісти Академічного симфонічного оркестру Хмельницької обласної філармонії, лауреати численних міжнародних конкурсів – М. Заводний (гітара) та Т. Малик (флейта). Окрім гітари та флейти, до тріо входила ще й скрипка, партію якої виконувала О. Малик. Дует став популярним завдяки нетиповому та креативному виконанню класичної та сучасної музики. До репертуару колективу входять твори Й. С.Баха, Ф. Карулі, В. Губаренка, А. Дворжака, Ш. Гуно, К. Блюма, М. Скорика, Й. Брамса, Г. Форе, Ж. Бізе, А. П'яццолі, О. Козаренка, Л. Бернстайна та ін. [1].

Надзвичайно рідкісним є дуєт гітари та гуслів, репертуар якого гармонійно поєднує твори минулих століть зі зразками композиторів XX-XXI ст. Гуслі, як найдавніший струнний щипковий інструмент, своїм ніжним тембром та м'якою динамікою, доповнює неповторний мелодійний звук гітари. Серед виконавців такого складу варто назвати інструментальний дуєт лауреатів всеукраїнських конкурсів та фестивалів І. Лисиці (гітара) та О. Кисельової (гуслі), що виконують автентичні народні композиції, твори класиків та сучасних композиторів. Свої виступи дуєт підкреслює тематичними костюмами, що варіюють від академічного стилю до стилю епохи Київської Русі.

Більш традиційним поєднанням в ансамблі є звучання гітари та скрипки. Дуєт такого складу може виконувати різноманітні за жанрами композиції: класика, фолк, джаз та сучасні стилі, де співзвучно переплітаються різні тембри музичних інструментів, а мелодійні лінії скрипки ідеально доповнюють фактурно-гармонічні можливості гітари. Чимало композиторів різних країн творять для них свої композиції. До прикладу, талановита гітаристка та композиторка А. Бойко опублікувала авторських 11 збірок творів для гітари, бандури, скрипки, фортепіано та ансамблів різних за складом. Серед них є збірки, присвячені дуєту гітари та скрипки з такими назвами як «Попурі на теми українських народних пісень», Фантазія на теми з мюзиклу Ендрю Ллойда Уеббера «Привид опери», «Рондо», «Витончений вальс», «Хабанера» та ін. Також композитор та гітарист М. Вігула для дуєту скрипки та гітари написав джазову композицію у стилі бразильської боса-нови під назвою «Присвячення Р. Баден-Пауеллу».

Відомим нині в Україні є струнний дуєт під назвою «Frumin&Galaudyuk», що об'єднав професійних музикантів С. Галайдюка (гітара) та П. Фруміна (скрипка) у 2015 році. Учасники дуєту є вуличними музикантами і, як зазначає І. Ганах, беручи інтерв'ю у колективу, їхня унікальність полягає у позиції дуєту: за рахунок того, що музиканти грають на вулиці, вони ніби вриваються в простір людини з тією музикою, яку їй дають і несуть за це відповідальність, щоб ця музика була якісною [4].

До їх репертуару входить джаз, французький шансон, аргентинське танго, bossanova, народна музика та авторські твори. Окремі виступи виконавців є на онлайн платформі YouTube. Зокрема, у 2021 році цей дуєт презентував дебютний кліп на композицію Django Reinhardt та Stephane Grappelli – «Minor Swing» [10].

Серед цікавих інструментальних ансамблів вирізняється поєднання гітари та бандури як темброво-споріднених музичних інструментів. Це – новітній ансамблевий колектив XXI століття. Ансамблева форма такого складу не є розповсюджена ймовірно через локальне поширення бандури та малої кількості репертуару для дуєту бандури та гітари. Відомий бандурист-новатор, композитор та педагог Миколаївщини Г. Матвіїв, який також є аранжувальником, солістом ансамблю «Чайка», колективу «European Jazz Orchestra 2012» та солістом Одеської філармонії, викладачем Одеської Національної академії ім. А. Нежданової, а також лауреатом багатьох міжнародних академічних та джазових конкурсів у своєму дослідженні «Нові камерно-ансамблеві форми XXI століття: бандура і гітара» охарактеризував ознаки звучання колективу гітари та бандури наступним чином: «Спільність засобу звуковидобування і діапазону обох щипкових інструментів та одночасна розшарованість їх індивідуальних тембрів і прийомів гри створює нову звучну якість цієї ансамблевої спільноти. Поліфактурні, багатоголосні властивості обох інструментів надають змоги додаткового розшарування ансамблевої фактури, а спорідненість щипкової тембральності – можливості органічної фактурної спільності ансамблевого цілого» [13].

Для ансамблевого колективу такого формату знаходимо не так багато композицій, проте можемо відмітити творчий доробок Г. Матвійва, який написав чимало унікальних творів для бандури та гітари, зокрема «Ніч у лісі» та ін. Вражає й композиторський доробок (понад сто творів) української композиторки, бандуристки та заслуженої діячки мистецтв України О. Герасименко. Її твори написані не лише для бандури соло, а й для однорідних та мішаних ансамблів малих і великих форм. Саме для бандури і гітари композиторка створила композиції під назвою «Самотність», «Каталонське рондо» та ін. Варто зазначити, що ці твори О. Герасименко виконувала у дуєті з гітаристом з Японії Ічіро Сузукі. Вони були учасниками міжнародних музичних фестивалів, що проходили в м. Паламос (Іспанія), в Японії, Франції, брали участь у Міжнародному Гітарному Фестивалі в Барселоні.

Варто відмітити творчу діяльність українського бандуриста Р. Гриньківа та американського гітариста Елді Меола, які в дуєті виступали на декількох концертах, а в 1999 році записали диск «Winter Night» (пер. «Зимові ночі»), в основі якого український мелос. Також виконавці представили особливий творчий проект «Наше Різдво» в Києві 2008 р.

Цікавим є поєднання гітари та домри, що являє собою дуєт струнних щипкових інструментів (хордофонів). Тембр звучання домри вдало гармоніює зі звуком гітари. Серед талановитих композиторів слід назвати С. Грицаєнко, яка у 2021 році випустила електронну (репертуарну або нотну) збірку дуєтів для гітари та домри «Натхнення»; А. Бойко, що опублікувала у 2009 році збірку

«Ансамблі для домри (скрипки) та шестиструнної гітари»; Є. Мілку, який створив у 1996 році цикл «Чотири коломийки для домри та гітари» та ін.

Добре відомим в Україні та за її межами є дует «Таїна» у складі М. Морозової (гітара) та Л. Пазушенка (домра). Ансамбль розпочав свою творчу діяльність у 2012 році у Херсоні. До сьогодні дует активно концертує на офлайн та онлайн заходах, має чимало нагород, серед яких: Гран-прі Регіонального відкритого фестивалю-конкурсу народно-інструментальної музики «Золота струна» у м. Миколаїв, Гран-прі V Всеукраїнського фестивалю-конкурсу «Золотий Орфей» у м. Дніпропетровськ, володарі I премії на VIII Міжнародному конкурсі «Ренесанс гітари-2013» у м. Гомель, Гран-прі Міжнародного конкурсу «Ренесанс гітари-2014», перемога у Міжнародному конкурсі-фестивалі «Музика кохання» м. Дніпропетровськ (2014 р.). Виконавиці дали сольний концерт у Чехії у рамках XXII міжнародного фестивалю гітари у м. Брно. Репертуар дуету охоплює композиції різних композиторів (Й. С. Баха, В. А. Моцарта, А. П'яцолли, Е. Пуйоля, А. Кофанова, В. Івко, О. Стичука та ін. [7].

Серед гітарно-домрових дуетів слід відмітити дует Л. Сахарової (домра) та Є. Штепи (гітара), який розпочав свою творчу діяльність 2015 р. Наразі колектив продовжує свою діяльність у Німеччині, бере участь у різноманітних заходах офлайн/онлайн, у численних конкурсах та фестивалях. Виконавці здобули I премію VII Нордхорнського міжнародного гітарного фестивалю у категорії «Ансамблі з гітарою» (Німеччина, 2017 р.), фіналісти V міжнародного конкурсу камерних ансамблів (м. Ашафенбург, Німеччина 2018 р.), взяли участь у IV Магдебурзькому міжнародному фестивалі (Німеччина, 2021 р.) та ін. До репертуару дуету входять твори Н. Паганіні, Ф. Шуберта, Б. Барток, А. П'яцолли, К. Васильєва, М. Скорика, Є. Мілки та ін. [3].

Окрім згаданих вище дуетів за участі гітари в Україні є чимало ансамблевих колективів та оркестрів із більшим складом музичних інструментів. Одним із перших оркестрів у складі з гітарою був український народний оркестр Українського радіо та телебачення, що розпочав свою діяльність у 1929 році у Харкові під керівництвом В. Комаренка. Початково до складу колективу входили такі музичні інструменти як гітари, мандоліни, домри, лютні, баяни та концертини. В 1959 році керівником став А. Бобир, а також відбулося реформування оркестру: основними інструментами стали бандури, смичкові музичні інструменти, сопілки, цимбали, а додатковими – ударні, волинка, ліра та трембіта. Баян, домру та балалайку виключили зі складу. Пізніше у 1979 році оркестр відокремився від ансамблю пісні, а до оркестру додали кобзу [12].

У 1950-х-1960-тих роках частиною підрозділу «Львівського естрадного ансамблю» Львівської філармонії був інструментальний квартет: К. Соколов (акордеон, керівник ансамблю), С. Мелькунов/Л. Ляевич (гітара), К. Генел/В. Поляков (кларнет), Г. Вайнбаум/І. Ведміцький (контрабас). У 1956 році виконавці концертували у Луганську, Ворошиловграді, Одесі, Дніпропетровську, а також у містах Польщі. К. Соколов, як керівник ансамблю, займався підбором та аранжуванням репертуару. До прикладу, концертна програма містить такі твори як «Іспанський танець», «Гірські Сутінки», «Український танець» К. Соколока, вальс «Біля моря» Тихонова, «Ліричний танець» Луковинського, «Гуцульська рапсодія» Б. Карамішева, «Веселий кларнетист» та «Молдавський танець» П. Кеслера. Ансамбль також концертував спільно із вокалісткою Ж. Красновською. Разом в дуеті вони виконували наступні композиції: румунська народна пісня «Мареніке», «Старий парк», «Мовчання», «Спогад», «Неаполітанська пісня» із кінофільму «Пісні на вулицях» [16].

Надзвичайно популярним у свій час був інструментальний ансамбль у складі якого М. Кочетков, В. Трухачов, В. Ломов (гітара), Н. Шайхлісламов, І. Кантюков, В. Тимашов (басгітара, контрабас), Є. Рябий, А. Буров, І. Юрченко та В. Хренов (ударні музичні інструменти). Колектив створено у 1980 році за ініціатииви В. Ковтуна. Виконавці є учасниками різноманітних фестивалів, а також виступали на телебаченні та радіо. До прикладу, музиканти виступали на XXI Міжнародному фестивалі «Баян і баяністи». Репертуар творчого колективу охоплював аранжування та обробки В. Ковтуном різноманітних класичних та джазових композицій різних композиторів. Наприклад: «Політ джмеля» (Н. Римський-Корсаков), «Арія» (І. Бах), «Чардаш» (В. Монті), «Лібер-Танго» та «Адіос Наніно» (А. П'яцолла), «Венеціанський карнавал» (Н. Паганіні), «Аве Марія» (Ф. Шуберт), «Фернандес» (Д. Росс), «Пасадобль» (А. Лепін), «Тіко-шико» (Ебрю), «Бризки шампанського» (Ю. Петербурзький), «Квітучий травень» (А. Полонський) та ін. [15].

Яскравим взірцем є інструментальний ансамбль «Рідні наспіви», який діє й сьогодні, а розпочав своє існування під час навчання у Київській державній консерваторії ім. П. І. Чайковського на кафедрі народних інструментів. Серед ансамблістів варто відмітити: А. Остапенко (гітара), С. Грінченко та В. Грідіна (баян), М. Пом'яновську (народні інструменти), Ю. Алексик (балалайка) та інші. Свою творчу діяльність колектив презентує за двома напрямками: інструментальними виступами та із супроводом солістів-вокалістів. Серед них були відомі вокалісти: Д. Гнатюк, М. Кондратюк, Є. Мірошніченко,

А. Мокренко, С. Добронравова, М. Стеф'юк, А. Солов'яненко, Ю. Гуляєв, Д. Петриненко, А. Кочерга, квартети «Гетьман» та «Явір», оперні співаки – І. Борко, В. Лук'янець, І. Семененко, А. Швачка, С. Чахоян, Л. Монастирська, Т. Штонда та В. Гришко. Мета ансамблю – популяризація українського музичного мистецтва (народної, класичної та сучасної музики). Репертуар колективу налічує твори українських та зарубіжних композиторів (М. Леонтович «Щедрик», І. Суховерхий «Віночок українських мелодій», В. Попадюк «Фантазія на теми гуцульських мелодій», Б. Матвійчук «Музична мозаїка», Ф. Крейслер «Маленький віденський марш», Е. Капуа Мелодія неаполітанської пісні «О, solemio», В. Козлов «П'єса у стилі фламенко», А. П'яццолла «Лібертанго», С. Лункевич «Романс і полька», С. Цинцадзе «Давлурі» та ін.). Під керівництвом Ю. Алексика, тоді ще студентський ансамбль брав участь у багатьох конкурсах, отримувач перші перемоги: у 1978 році – на II Українському конкурсі артистів естради у м. Запоріжжя; у 1979 році – на VI Всесоюзному конкурсі артистів естради у м. Ленінграді. У 1980 році колектив увійшов до складу Київської державної філармонії. За 45 років творчої діяльності ансамбль «Рідні наспіви» мав понад 6 тис. концертів, гастролював Україною, Європою та США, представляв ансамблеве українське музичне мистецтво у складі офіційних делегацій на різноманітних заходах, до прикладу у 1998 році у Португалії на всесвітній виставці «Ехро-98» (Лісабон), а у 2001 році – у Білорусі на Міжнародному фестивалі мистецтв «Слов'янський базар» (Вітербськ) [5].

Популяризацію ансамблевого народно-інструментального виконавства успішно провадить народний аматорський інструментальний ансамбль «Акварелі». Колектив створено у 2001 р. В. Калабською. До складу колективу увійшли талановиті студенти та викладачі педагогічного факультету Уманського державного педуніверситету ім. П. Тичини. Сьогодні виступають: Б. Козоріз (гітара, кобза ритм), Т. Міловановіч та В. Калабська (домра прима), Н. Мілева (домра альт), А. Мельник (домра тенор), Т. Радзівіл та К. Богічевіч (баян), А. Ранчіч (тамбура), В. Іванов (ударні інструменти), В. Мельник (контрабас). У грудні 2005 р. ансамблю присвоєно звання «Народного самодіяльного колективу профспілок України».

Колектив виконує різноманітні за стилями та жанрами композиції українських та зарубіжних композиторів. Аранжування творів для ансамблю здійснює В. Калабська. Колектив є постійним учасником різноманітних заходів, конкурсів та фестивалів. «Акварелі» – дипломант V Всеукраїнського фестивалю аматорського мистецтва (2007 р.), лауреат I відкритого Всеукраїнського конкурсу «Perpetuummobile» (2008 р., Дрогобич), Всеукраїнського конкурсу-фестивалю баяністів «Кубок Надросся» (2013 р., Ракитне), VI Міжнародного конкурсу баяністів-акордеоністів «Perpetuummobile» (2013 р., Дрогобич), III Всеукраїнського конкурсу-фестивалю «Квітує країна» (2015 р., Умань) [14].

Ще одним прикладом ансамблю за участі гітари є тріо «Класик +», що розпочав своє функціонування в 2004 році під керівництвом А. Купчика (ст. викладач кафедри музикознавства та вокально-хорових дисциплін в УДПУ ім. П. Тичини). До першого складу колективу входили В. Гусак (акордеон), А. Купчик (скрипковий контрабас) та С. Бригневич (гітара, сопілка, кларнет). Пізніше В. Гусака замінив В. Раушенбах (баян). Репертуар тріо охоплює романтичну, класичну, народну та сучасну музику. Виконавці також виконують оркестрові композиції [9].

Талановитим ансамблем сучасності є «Bandura Plus», художнім керівником та диригентом якого є М. Добровольська. Колектив створений у 2018 році, після трансформації ансамблю бандуристів «Bandura» коледжу та ВП КНУКіМ. Бандуру доповнили такі музичні інструменти як гітара, баян, домра альт, домра прима, металофон, контрабас та різні перкусійні інструменти. Аранжуванням та перекладом композицій для ансамблю займається учасниця колективу І. Кольц, зокрема «Варіації на теми українських народних пісень» та «Суботей» Л. Матвійчук, «Вальс» до кінофільму «Амелі» Яна Тірсена та ін. Окрім згаданих творів до репертуару музикантів входять композиції різні за жанрами та стилями, а саме: «Гуцулка Ксеня» Я. Барнича, твори групи «АВВА», етнорок гурту «Тінь Сонця» та інші. Окрім виступів у навчальних закладах, тріо виступає й з сольними концертами у Миколаєві. У 2020 році колектив став лауреатом I премії на Міжнародному конкурсі «Україна єднає світ», II премії Всеукраїнського конкурсу «Золота Струна». Тріо концертує також у якості супроводу з вокальним ансамблем під керівництвом Н. Жадик. Саме у співпраці виконавці отримали I місце у Міжнародному конкурсі у Болгарії [6].

Відомим є народний аматорський колектив «Надія», що отримав таке звання у 2002 році. Своє існування колектив розпочав у 1995 році та виник у результаті трансформації квартету скрипалів Жмеринської дитячої музичної школи. До складу музичних інструментів входять: гітара, бас-гітара, чотири скрипки, ударні інструменти, фортепіано, віолончель, акордеон, клавішні. Концертна програма ансамблю «Надія» охоплює твори український та іноземних композиторів, таких як джаз, сучасна естрадна музика та ін. [8].

Висновок. Підсумовуючи, варто наголосити, що гітара за останні роки впевнено утверджується не лише в українському музичному просторі, а й у світовому. Творча діяльність інструментальних

колективів за участі гітари займає чільне місце серед іншої кількості ансамблів та активно популяризує українське інструментальне музичне мистецтво, поширює у маси мистецький доробок українських композиторів, зберігаючи багатогранні національні традиції нашої країни, завдяки появі нових унікальних музичних звучань (авторських) та спонукає до новітнього виконавського музикування.

Перспектива подальших досліджень теми, пов'язана із дослідженням ансамблевого музикування за участі гітари в Україні, його популяризації задля збагачення музичної спадщини нашої держави, введенням нової інформації до наукового обігу.

Список використаної літератури

1. «Діалог флейти і гітари». Хмельницька обласна філармонія. URL: https://obl.filarmonia.com/small_room/Flautando (дата звернення: 09.12.2024).
2. «Італійська фантазія» на чернігівській сцені. CHELINE|. URL: <https://cheline.com.ua/news/culture/italijska-fantaziya-na-chernigivskij-stseni-foto-194784> (дата звернення: 09.12.2024).
3. Duo Shtepa-Sacharowa. URL: <https://www.facebook.com/shtepasacharowa/> (дата звернення: 09.12.2024).
4. KyivFM. Вуличні музиканти Києва : дуєт F&G у проєкті #ProMUZ, 2021. YouTube. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=i37VMZVrCQg> (дата звернення: 01.12.2024).
5. Ансамбль «Рідні наспіви». Facebook. URL: <https://www.facebook.com/ridninaspivy/photos/a.629261790826790/629261697493466/?type=3> (дата звернення: 01.12.2024).
6. Ансамбль народних інструментів «Бандура, плюс». Миколаївський фаховий коледж культури і мистецтв. URL: <https://mkkm.edu.ua/ansambl-narodnyh-instrumentiv-bandura-plyus/> (дата звернення: 09.12.2024).
7. Гастролює дуєт Таїна | Усі гітарні концерти | Королева гітара. Королева Гітара | Гітарна соціальна мережа. URL: <https://queenguitar.by/content/gastroli-dueta-taina> (дата звернення: 09.12.2024).
8. Інструментальний ансамбль «НАДІЯ». Жмеренська міська рада. URL: <https://zhmerinka-adm.gov.ua/pages/instrumentalni-ansambl-nadija> (дата звернення: 09.12.2024).
9. Калабська В. С. Деякі аспекти інструментального колективного музикування майбутніх учителів музичного мистецтва в УДПУ ім. П. Тичини. *Проблеми підготовки сучасного вчителя: зб. наук. пр. Уманського держ. пед. ун-ту ім. П. Тичини* / [ред. кол. : Побірченко Н. С. (гол. ред.) та ін.]. Умань : ФОП Жовтий О. О., 2014. Вип. 10. Ч. 3. С. 252–256.
10. Київська академічна майстерня театального мистецтва Сузір'я. Київ. URL: https://www.suzirja.kyiv.ua/performances/walking_through_the_city (дата звернення: 09.12.2024).
11. Кисляк Б. М. Поняттєве коло камерного інструментального ансамблю в музикознавстві. *Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку. Серія: Мистецтвознавство*. 2020. Вип. 34. С. 233–239. Рез. англ. – Бібліогр.: с. 238.
12. Кольц І. П. Миколаївська домрова школа в контексті становлення професійного народно-інструментального мистецтва Півдня України ХХ–ХХІ століть : дис. ... канд. миств.: 025. Київ, 2021. 227 с.
13. Матвіїв Г. Нові камерно-ансамблеві форми ХХІ століття: бандура і гітара. *Музичне мистецтво і культура. Наук. вісник ОДМА ім. А. Нежданової*. 2012. Вип. 16. С. 425–433.
14. Народний аматорський інструментальний ансамбль «Акварелі» – факультет мистецтв. Уманський держ. пед. ун-ту ім. П. Тичини. URL: <https://mpf.udpu.edu.ua/akvareli/> (дата звернення: 09.12.2024).
15. Черепанин М. Феномен естрадного виконавського стилю Валерія Ковтуна (пам'яті Метра світового акордеона). *Актуальні проблеми народно-інструментального виконавства в Україні: історія і сучасність: зб. наук. пр.* Рівне : Волин. обереги, 2017. С. 13–21.
16. Шафета В. В., Ткачук В. В., Касьянов В. В., Душний А. І. Історичні аспекти українського естрадного контенту на прикладі ансамблевого музикування за участі народних інструментів у ХХ столітті. *Актуальні питання гуманітарних наук*. Дрогобич, 2 (56). С. 87–95.

References

- 1.«Dialogue between flute and guitar». Khmelnytsky Regional Philharmonic. URL: https://obl.filarmonia.com/small_room/Flautando (accessed 09.12.2024).
2. «Italian Fantasy» on the Chernihiv stage. CHELINE|. URL: <https://cheline.com.ua/news/culture/italijska-fantaziya-na-chernigivskij-stseni-foto-194784> (accessed 09.12.2024).
3. Duo Shtepa-Sacharowa. URL: <https://www.facebook.com/shtepasacharowa/> (accessed December 09, 2024).
4. KyivFM. Street musicians of Kyiv: F&G duo in the #ProMUZ project, 2021. YouTube. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=i37VMZVrCQg> (accessed December 01, 2024).
5. Ensemble «Ridni Napipivy». Facebook. URL: <https://www.facebook.com/ridninaspivy/photos/a.629261790826790/629261697493466/?type=3> (дата звернення: 01.12.2024).
6. Ensemble of folk instruments “Bandura, plus”. Mykolaiv Professional College of Culture and Arts. URL: <https://mkkm.edu.ua/ansambl-narodnyh-instrumentiv-bandura-plyus/> (accessed 09.12.2024).
7. Tour of the Taina Duo | All guitar concerts | Queen Guitar. Queen Guitar | Guitar social network. URL: <https://queenguitar.by/content/gastroli-dueta-taina> (accessed 09.12.2024).
8. Instrumental ensemble «NADIYA». Zhmerinka City Council. URL: <https://zhmerinka-adm.gov.ua/pages/instrumentalni-ansambl-nadija> (accessed 09.12.2024).
9. Kalabska V. S. Some aspects of instrumental collective musicianship of future teachers of musical art at Pavlo Tychyna UDPU / Vira Stepanivna Kalabska. *Problems of modern teacher training: collection of scientific works of*

Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University / [ed. by N. S. Pobirchenko (head editor) and others]. Uman : FOP Zhovtyi O. O., 2014. Issue 10. Part 3. P. 252-256.

10. Kyiv Academic Workshop of Theater Art Suzirya. Kyiv. URL: https://www.suzirja.kyiv.ua/performances/walking_through_the_city (accessed 09.12.2024).

11. Kysliak B. M. Conceptual circle of chamber instrumental ensemble in musicology / Kysliak Bohdan Mykolaiovych // *Ukrainian culture: past, present, ways of development*. Series: Art History. - 2020. - Issue 34. - P. 233-239. - Res. in English - Bibliography: p. 238.

12. Kolts I. P. Mykolaiv House School in the Context of the Formation of Professional Folk and Instrumental Art of the South of Ukraine in the XX-XXI Centuries: PhD in Art History: 025. Kyiv, 2021. 227 c.

13. Matviyiv H. New chamber and ensemble forms of the XXI century: bandura and guitar / H. Matviyiv // *Musical art and culture*. Scientific Bulletin of the A. V. Nezhdanova ODMA. - 2012. - Issue 16. - P. 425-433.

14. Folk amateur instrumental ensemble "Watercolors" - Faculty of Arts. Faculty of Arts – Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University. URL: <https://mpf.udpu.edu.ua/akvareli/> (accessed 09.12.2024).

15. Cherepanyn M. The phenomenon of Valerii Kovtun's pop performance style (in memory of the Master of the World Accordion) // *Actual problems of folk-instrumental performance in Ukraine: history and modernity: a collection of scientific papers* – Rivne : Volyn. oberehy, 2017.

16. Shafeta V. V., Tkachuk V. V., Kasyanov V. V., Dushnyi A. I. Historical aspects of Ukrainian pop content on the example of ensemble music with the participation of folk instruments in the twentieth century. *Drohobych*, 2 (56). P. 87-95.

UKRAINIAN INSTRUMENTAL ENSEMBLE MUSIC WITH THE PARTICIPATION OF THE GUITAR LATE XX – EARLY XXI CENTURIES

Burlachenko Bogdan – PhD student D. student at the Vasyl Stefanyk Precarpathian Scientific Institute of the Carpathian State University, Lviv. Ivano-Frankivsk, Ukraine

Fabryka-Prottska Olga Romanivna – Professor, Doktor of Stady of Art,
Department of Music Ukrainian Studies and Folk Instrumental Art
Educational and Research Institute of Arts,

Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, Ivano-Frankivsk, Ukraine,
Faculty of Philosophy, Institute of Music and Art,
Department of Music, Prešov University in Prešov (Slovak Republic)

The article deals with the Ukrainian instrumental ensemble music with the participation of the guitar of the late XX – early XXI century. The classification of instrumental ensembles according to various features is considered. The features of various ensembles with the participation of the guitar and other musical instruments, the most common combinations of which are characterized. A review of the works of talented Ukrainian composers who wrote works for instrumental ensembles with the participation of the guitar is made. Examples of ensembles with the participation of the guitar are given and their performance activities are characterized. The importance of guitar ensembles for the development of guitar art and cultural heritage of Ukraine is emphasized.

Key words: guitar, instrumental performance, guitar art, ensemble music, repertoire, composers.

UDC 785=161.2:7.071.2|780.614.131 «195/200»

UKRAINIAN INSTRUMENTAL ENSEMBLE MUSIC WITH THE GUITAR IN THE LATE NINETEENTH AND EARLY TWENTIETH CENTURIES

Burlachenko Bogdan Andriiovych – PhD student

D. student at the Vasyl Stefanyk Precarpathian Scientific Institute of the Carpathian State University, Lviv.
Ivano-Frankivsk, Ukraine

Fabryka-Prottska Olga Romanivna – Professor, Doktor of Stady of Art,
Department of Music Ukrainian Studies and Folk Instrumental Art
Educational and Research Institute of Arts,

Vasyl Stefanyk Precarpathian National University,
Ivano-Frankivsk, Ukraine,
Faculty of Philosophy, Institute of Music and Art,
Department of Music, Prešov University
in Prešov (Slovak Republic)

The article deals with Ukrainian instrumental ensemble music with the participation of the guitar in the late twentieth and early twenty-first centuries. Several existing studies related to the chosen topic are analyzed. The classification of instrumental ensembles according to various features is presented. The features of the sound and activity of various ensembles with the participation of guitar and other musical instruments are characterized, namely the most common combinations, such as guitar and flute, guitar and violin, guitar and domra, as well as the features of unique and rare combinations – guitar and gusli, guitar and bandura. The author reviews the works of talented Ukrainian composers who wrote pieces for instrumental ensembles with the participation of guitar and other musical instruments (F. Bernat, A. Boyko, M. Vihula, H. Matviyiv, O. Herasymenko, S. Hrytsayenko, E. Milka). The significant achievements of some outstanding guitarists-performers (A. Ostapenko, Y. Shutko) are mentioned.

Examples of creative instrumental groups with the participation of the guitar in the cultural space of Ukraine are given, their creative and performing activities are characterized (duets: «Duetto Concertante», «Flautando», duet of Ivan Lysytsia and Olga Kyselova, «Frumin & Galaydyuk», duet of O. Herasymenko and Ichiro Suzuki, duet of R. Hryniv and Eldy Meola, «Taina», duet of L. Sakharova and E. Shtepa; trios: «Classic+»; quartets: Instrumental quartet of K. Sokolov, S. Melkunov, K. Genel, G. Weinbaum; ensembles with a large number of participants: ensemble of M. Kochetkov, V. Trukhachev, V. Lomov, N. Shaykhlislamov, I. Kanyukov, V. Timashov, E. Ryaboy, A. Burov, I. Yurchenko, and V. Khrenov, «Native Tunes», the folk amateur instrumental ensemble «Watercolors», «Bandura Plus», and the folk amateur group «Nadiya»). In addition, the author analyzes the musical activities of Ukrainian orchestras featuring the guitar (Ukrainian Folk Orchestra of Ukrainian Radio and Television). The importance of guitar ensembles for the development of guitar art and cultural heritage of Ukraine is emphasized.

Keywords: guitar, instrumental performance, guitar art, ensemble music, repertoire, composers.

Надійшла до редакції 01.11.2024 р.

УДК [78.071:780.614.13]:008

ТВОРЧИЙ ПОРТРЕТ ЛАРИСИ ПАНОВОЇ : КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ (ДО 60-РІЧЧЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ)

Тетяна Слюсаренко – кандидат мистецтвознавства,
старша викладачка кафедри культурології,
Національний юридичний університет ім. Я. Мудрого (Харків, Україна)
<https://orcid.org/0000-0002-8322-0900>
<https://doi.org/10.35619/ucpmk.vi49.875>
t.o.slyusarenko@nlu.edu.ua

Розглянуто особливості творчої діяльності Лариси Панової – бандуристки-виконавиці, викладачки-методистки Харківського музичного фахового коледжу ім. Б. М. Лятошинського, організаторки та художньої керівниці ансамблю народної музики «Слобожаночка» як знакової постаті в сучасному бандурному мистецтві не лише Харківщини, а й України другої пол. XX – поч. XXI століття. На її прикладі доведено значущість діяльності викладачів початкового та середнього рівня фахової музичної освіти у процесі становлення майбутнього виконавця-бандуриста, що впливає на визначення траєкторії його подальшого розвитку. Зроблено спробу окреслити творчий портрет Л. Панової в контексті виконавської та викладацької діяльності крізь призму культурологічного аспекту (орієнтація на утвердження в суспільстві духовних цінностей, популяризація українського мистецтва загалом і бандурного виконавства зокрема, самореалізація через покликання до викладацької діяльності, персонально-сукупна рефлексія музичного буття в соціокультурному просторі). Простежено специфіку, передумови й закономірності формування виконавського амплуа Л. Панової, в основі якого музична виразність як результат технічної довершеності художньо-звукового творення, експериментаторство та ретельний добір «свого» репертуару. Доведено спрямованість її спершу виконавської, а згодом і викладацької діяльності на формування музичного мислення бандуриста як здатності до духовно-практичного освоєння культурної реальності та неповторного досвіду власної інтерпретації композиторського задуму. Виявлено специфіку взаємодії між Л. Пановою-викладачем та сучасними композиторами, внаслідок якої переосмислюються виразальні засоби, виникають нові виконавські прийоми та з'являються експериментальні темброво-звукові перспективи. З'ясовано, що Л. Панова має потужний потенціал методиста, а її теоретично-методичні напрацювання є актуальними і прогресивними. Доведено, що організаторська та культурно-просвітницька діяльність Л. Панової сприяє інтенсифікації бандурного виконавства Харківщини та його активній популяризації серед творчої молоді, що має загально-національне виховне значення.

Ключові слова: бандурне виконавство, творчий портрет, викладацька діяльність, музичне мислення, художньо-звукове творення, інтерпретація композиторського задуму, Лариса Панова.

Постановка проблеми. Сучасне бандурне виконавство України вирізняється різноспрямованістю та полівекторністю розвитку академічного сольного та ансамблевого різновидів у концертно-виконавській та навчально-викладацькій площинах. Безумовно, важливу роль у його становленні відіграє діяльність бандуристів-віртуозів і, водночас, викладачів, помножена на дорогоцінний практичний та теоретичний досвід. Отож українська академічне бандурне мистецтво другої пол. XX – поч. XXI ст. представлене видатними постатями: С. Баштаном, В. Герасименком, О. Герасименко, Л. Посікірою, Л. Федоровою-Коханською, В. Дутчак, Н. Морозевич, Л. Мандзюк та ін. Саме концепти їхньої виконавської та викладацької діяльності й привертають особливу увагу сучасних музикознавців і культурологів [Панасюк, 2008] Герасименко, 2009; Мірошніченко, 2019; Кияновська, 2023; Задорожна, 2023; Бобечко, 2017; Курочка, 2023; Меліхова, 2023 та ін.). Проте, слід визнати, що давно назріла потреба у поглибленому вивченні універсальної діяльності викладачів-бандуристів середнього фахового рівня, тобто музичних коледжів, без аналізу якої неможливо системно осмислити розвиток сучасної бандурної освіти зокрема і бандурного виконавства загалом. Представницею цієї когорти є харківська бандуристка Л. Панова.